1977ko euskal liburuak (eta III)

liburuaren politikaren premia gorria

Juan Mary Torrealday, en este tercer y último artículo de la serie que analiza el libro vasco en 1977, recoge, a modo de conclusiones, una serie de reflexiones para una política del libro vasco. Los puntos principales son: Necesidad de una escuela de escritores, de una programación editorial, y un apoyo en todos sus aspectos. En este último punto pone Torrealday un acento especial: El libro vasco necesita todo tipo de apoyos y especialmente un apoyo económico y un impulso por parte de las autoridades correspondientes.

Euskal liburua Jainkoaren eskutik utzia dagoela, gauza ezaguna da. Beti hala egon dela, eta duela hamar urte baino askozaz hobe gaude)a esanez, geure buruak kontrolatzeaz gain deus konponduko balitz, gaitz erdi. Baina ez.

1960-1970 hamarraldiaren azken urteetan jaso du burua euskal liburuak, apalki bederen. Saiakera antzeko liburua erdi ideologikoarekin hasi ginen orduan. Gerora, sailkatuz-espezialduz joan dira editorialak. Ikastolarako liburua edota irakaskuntzarakora jo dute gehienek, hor baitago merkatua; literatur liburuarekin gelditu da bat edo beste; eta gutienak, saio liburuarekin, liburu zail eta astunarekin. Azkeneko hauk desagertzera doaz, laguntasunik ez badute. JAKIN, esaterako, errebistari lotuko zaio, liburugintza are gehiago urrituz.

1969an Rikardo Arregik egin zuen programaketatik urruti gabiltza. Izan ere, horren larri eta eskas ibilirik, nekez lor daiteke ganorazko planketarik. Irakurle guti, idazletzari emanak eskas, eta diru problemakin argitalpen askotan: panorama tristea, eta, tamalez, egiazkoa.

Impasse batetan bezala dago euskal liburua

Iragan urtean esaterako, liburugintzak iraun egin du, ez aurreratu. Aldizkarien ofentsiba egon da. 1977an sortu dira DEIA eta EGIN, eta hauek eraman dute protagonismoa. Idazle asko okupatu ere bai. Beste maila batetan, hain zuzen informazio aldizkari eta liburuaren artean, errebistak daude. Gure kasuan JAKIN birsortua, ZEHATZ, SAIOAK, GAIAK eta beste. Hauetako batzu indartzen ari dira, eta bidezko da. Liburugintzaren osagarri baitira, bai informazio-aldizkariak eta bai saiokoak.

Aldizkariena baino arrisku handiagoa, eta koiunturala bakarrik ez dena, erdal liburutik datorkio euskarazkoari, erdaratik euskarari datorkion neurri berean. 1977 biziki esanguratsu gertatu da hortan. Liburu politikoa, gizarte liburua, erreportaiazkoa, gaurkotasunari loturiko liburua, erdaraz egin da, aurreko urteetan euskaraz egin ohi zena bera ere bai. Joera oso arriskutsua. Euskal gauzei buruzko erdal liburuaren beharra ez du nehork ukatzen, baina kasu: Irakaskuntza liburua eta kreaziozkoa bakarrik euskaraz eginaz, gureak ez du etorkizunik. Euskararen baztartzearen formula berria litzateke.

Autonomiak badu non aplikaturik. Hortik datorkiguke esperantza, orain bertan eta geroari begira. Ekintzatxo galdu eta noizbehinkako batekin edo bestearekin, deus guti aurrera genezake guk. Erabateko sendabidea da guk behar duguna. Apokaliptiko izan gabe. Euskal kulturarentzako bizi garenok (ezen eta ez euskal kulturatik), Autonomi Estatutuari edukina, mamia, funtsa ematen, badugu hemen ere lanik. Urgentea da denok bildu, lasai eseri, luza mintzatu, egoera aztertu eta gerobideak *prestatzen hastea*.

Azken hamar-hamabost urteotako esperientzia testigutzat harturik gure ajeak gainditzeko bideak urra ditzagun. Puntu hontaz gogoeta inprobisatu bat edo beste eskaini nahi nioke nere aldetik irakurleari:

Oinarritik hasi behar da

Gure egoeraren daturik beltzena -eta iraunkorrena- analfabetismoarena da. Gure populazio alfabetatua biziki eskasa da: Euskal Herrian bizi n jendearen ehuneko 25k omen dakigu bakarrik euskaraz, alegia, 750.000 lagun inguru. Egoera larria. Larriagoa, hauetatik zenbatek menderatzen duten euskara kontutan harturik.

Populazio alfabetatua handitzea da, beraz, lehen eginkizuna. Aginte autonomikoaren lehen kultur erabakia. Horren gain baitago etxea erakirik. SOS eta oihu bat baino gehiago bota du gaurko Alfabetatzeaz axolatzen den Koordinakundeak. Nork egiten dio jaramonik?

Idazle eskolak sortu behar dira

Arazo honek benetan kezkatzen nau. Nekez sortzen da idazle berririk. Idazle eskolak, mintegiak, seminarioak falta zaizkigu. Gaurko *idazlegoari* begiratuz, gauza bat dago argi: idazlerik gehienek, euskara tresna publikotzat daukaten gehienak, seminariotik igaroak dira. Han landu zuten euskara, han zaletu ziren, eta han entseatu, entrenatu ziren barneko aldizkarien bidez. Ingurune hori falta zaio idazle berriari. Idazle guti sortu du Unibertsitateak. Alfabetatzea ez da nonbait maila hortaraino iritsi. Ikastolaren fruiturik ez da oraindik ezagun.

Idazle berrien belaunaldia ez da oraintsu idazten hasia, duela hamar bat urte baizik. Geroztik idazle guti plazaratu da, banaka batzu. Egoera honen ondorioak agudo nabarituko dira: ahots berriak faltako zaizkigu, eta beraz, *berrikuntza*.

Liburugintza antolatu behar da

Duela bost urte euskal liburugintzak zuen programaketa uniformeegia, gaur anarkia bilakatu da. Hutsune nabarmenak dauzkagu, *inork bete nahi* edo ezin dituenak. Beste alor zenbaitetan konpetentzia gehiegi dago. Anarkia, hori da hitza.

Lehenik, liburuaren planketa orokor bat egin behar da. Hitz honek beldur lezake borbait. Baina, jakina, ez gara literatur eta kreaziozko liburuaren edukinaren programazioz ari. Kultura bat eus*teko eta bizkortzeko liburu* mota edo maila asko behar baita, sail bakoitzak berari dagokion tratamendu berezia behar du. Esaterako, Unibertsitate liburuak, Ikastola liburuak, irakurgai liburuak, gramatikak, metoduak, eta abar. Badagoela holakorik pentsa lezake norbaitek. Nik neuk UZEI aparte, ez dut besterik ikusten. Euskara irakasteko metoduetan ere ez dago. Auskalo zenbat metodu dauden dagoneko. Eta berriak sortzen ari dira: Jalgi Hadi atera berria da, Imanol Berriatua beste batean ari da lanean; eta, nik dakidanez, badira sortzeari dauden beste bi.

Ez dira hemen amaitzen gure penak Euskal liburuaren produkzioak laguntza behar du. Babesa. Hitz txarra da, arriskutsua, aginteak *manipulatzearen* arriskua du. Baina ezinbestekoa. Mota askotariko laguntza, baina batik bat ekonomiazkoa. Baldin libururik idatziko bada, aterako bada, idazleek eta argitaletxeek aginte publikoaren laguntza beharko dute. Bestela, orain arte edota okerrago jarraituko dugo: baxtarkerian, marginalismoan.

Joan Mari TORREALDAY

1977ko liburugintza

Liburuaren gai-sailkapena	Zenb.	abs.
1.-Orotarik. Haur eta gazte literatura. Tebeo, komiki eta hixtoriak. Gai ezberdinak	10	6'5
2.-Filosofia -		
3.-Erlijioa. Teologia. Teologia morala eta pratikoa, pastorala. Katekesia. Eskritura Saindua	13	8'5
4.-Soziologia. Gizartearen eta gizarte zientzien filosofia. Gizarte dotrinak. Lana eta gizartea. Sozialismoa eta komunismoa. Marxismoa	5	3'5
5.-Zientzia politikoak. Ekonomia politikoa eta soziala. Nazioa eta lurraldea. Jabego pribatua. Kooperatibismoa	2	1'5
6.-Zuzena. Administralgo publikoa. Laguntza soziala	4	2'5
7.-Arte eta zientzia militarrak -		
8.-Irakaskuntza. Hezkuntza. Eskolaurreko, eskolako eta goi mailako irakaskuntza. Oinarriko Irakaskuntza Orokorra	8	5'5
9.-Merkatalgoa. Komunikabideak. Garraioak -		
10.-Etnologia. Bizitza pribatu eta publikoetako ohitura eta usarioak. Folklorea. Tradizio eta kondiarak	9	6
11.-Hizkuntzalaritza. Filologia. Euskara. Euskal hiztegi, metoduak.	34	23
12.-Matematikak -		
13.-Natur zientziak. Klimatologia, Geologia, Biolo?ia, Zoologia. Botanika	8	5'5
14.-Medikuntz zientziak. Higiene publikoa. Pediatria	1	0'5
15.-Inginaritza. Teknologia. Industria	1	0'5
16.-Nekazaritza. Abeltzaingoa. Arrantza	4	2'5
17.-Etxe ekonomia. Etxe antolaketa eta administrazioa. Prezioak	1	0'5
18.-Antolakuntza -		
19.-Arte ederrak. Artearen filosofia eta kritika. Musika eta musika tresnak	4	2'5
20.-Jostaldiak. Kirolak -		
21.-Literatura. Literatur kritika. Literatuaren historia. Bertsoak. Antzerkia. Holaberria. Herri literatura. Olerkia. Ipuinak	32	21'5
22.-Geografia. Bidaiak. Geogrfia unibertsala. Euskal Herriko Geografia	3	2
23.-Historia. Biografia. Euskal Herriaren eta honen eskualdeen historia, zibilizazioaren eta kulturaren historia. Biografia. Oroitzapenak	11	7'5

informe

represión sexual bajo el franquismo

EL VIEJO TOPO
C.Alonso Tejada

Miradas las cosas desde una perspectiva histórica, hay que empezar por decir que la represión sexual no es un hecho nuevo en España, sino una triste herencia secular. Consecuentement no es imputable en exclusiva al régimen de Franco. No obstante, en los últimos cuarenta años de nuestra historia, por la acción combinada del moralismo eclesiástico y del autoritarismo visceral de la dictadura, dicha represión se radicalizó hasta extremos obsesivos, alcanzando rasgos plenamente característicos y dignos de un estudio en profundidad.

(...) El régimen de Franco dejó a la responsabilidad de las autoridades eclesiásticas -cuya preeminencia todos acataron sin discusión- no sólo la defensa del dogma, sino la supervisión de la enseñanza y el control de la moralidad privada y pública en todos los órdenes.

Como era de esperar, la Iglesia, que siempre ha tenido invencibles dificultades para conciliar sexualidad y cristianismo, impuso coactivamente una moralidad rígida y puritana. Esta actitud, además de favorecer el fariseísmo de muchos falsos cristianos, provocó el alejamiento de quienes no veían en el rechazo de la sexualidad ningún valor específicamente religioso y ni siquiera cristiano.

Se derogan de inmediato las leyes sobre el matrimonio civil y el divorcio, éste con efectos retroactivos.

(...) El régimen se propuso, por otra parte, elevar a toda costa el índice demográfico nacional. El mismo Franco fijó públicamente la cifra de cuarenta millones como meta imprescindible para sus planes de reconstrucción imperial. Partiendo de la "excelente voluntad maternal de la mujer española" había que robustecer la institución familiar exhortando a los matrimonios a procrear sin descanso. Algunos matrimonios alcanzaron la cifra escalofriante de veinticinco hijos... El Estado premiaba este fervor reproductor con sustanciosos premios.

En el aspecto de la represión sexual, la influencia de la Iglesia fue determinante en tres cuestiones básicas: la prohibición de la coeducación, la imposición de tipo de educación "especial" para las chicas y la proscripción de cualquier forma de educación o información sexual.

rubial sabe defender los intereses del pueblo vasco

EL SOCIALISTA
J. M. Benegas

El PNV no sabe qué argumentar contra la candidatura socialista a la Presidencia del Consejo General del País Vasco. La última sinrazón aducida es, ni más ni menos, que Ramón Rubial no sabe euskara. Rastrero razonamiento éste, digno de las páginas más reaccionarias de Sabino Arana, que hace barruntar que el PNV vuelve por sus fueros más integristas. Ante afirmación de tal calibre, los socialistas decimos que Ramón sabe como el que más de la defensa de los intereses de las clases oprimidas, y que ha permanecido veinte años en las cárceles de Franco por defender las libertades del pueblo vasco. *Si esto no* quiere decir nada para el PNV, ése es su problema y el de los que pretenden valorar a las personas por el conocimiento de una lengua, o reducir la política a un problema lingüístico.

egin

PRESIDENTE DEL CONSEJO: Ventura Garmendia.
CONSEJERO DELEGADO: Donato Unanue.

DIRECTOR: Mariano Ferrer.
SUBDIRECTORES: Juan Ramón Martínez y Joaquín Jiménez.

JEFES DE REDACCION: Alava, Xabier Sánchez Erausquin; Navarra, Luis Lacasa; Vizcaya, Bernardo de Arrizabalaga.

MUNDO: Jesús Bueno y Jesús Torquemada.
ESTADO: María José Alegre, Luis Rodríguez y Nacho Moneo.
EUSKADI: Luis María Mendizábal, Angel Amigo y José Luis Barbería.
ALAVA: Javier Arteta, Javier Cameno, Isabel Carroquiño y Javier Irazábal.
EUSKADI NORTE: Sabin Achalandabaso.
GUIPUZCOA: Genoveva Gastaminza, Josu Sanz, Tomás San Sebastián y Mikel Ugalde.
NAVARRA: José Javier Arrieta, Alfredo Hualde, José Antonio Iturri y Javier Martínez de Zúñiga.
Javier Quintanal, Maite Santibáñez y Jon Trueba.
COORDINACION DE SECCIONES: Andoni Huegun y Juan José Lizoain.
ECONOMIA Y TRABAJO: Tomás Muro y Fernando Becerril.
CULTURA Y SOCIEDAD: Andu Lertxundi y María Asunción Idoate.
DEPORTES: Xabier Zabaleta, Gorka Reizabal y Tito Irazusta.
REPORTEROS: Inmaculada Ezquiaga y Teresa Nieva.
EQUIPO DE EUSKARA: Xalbador Garmendia, Josu Arrizabalaga, Joxean Aguirre, José Lizarralde, Gotzon Nazabal, Jon Urrujulegui y Jesús Zabaleta.
DIAGRAMACION Y DISEÑO: Paloma G. Amezua, César Jiménez, Juan Montero y Sebastián Valencia.
DOCUMENTACION Y ARCHIVO: Iñaki Aizpurua.
FOTOGRAFIA: Javier Gallego, Jesús Uriarte, Ignacio Aranaz, Miguel Angel Quintas, Josetxo Zaldua y Roberto Zarrabeitia.
DIBUJANTES: Antton Olariaga, Jon Zabaleta,